

KRITISKE ANALYSER

Af Henrik Herløv Lund, økonom - cand. scient. Adm.

www.henrikherloevlund.dk, herloevlund@mail.dk

Notat ¹

HØJE OG STIGENDE FØDEVAREPRISER: Forbrugerne taber til (landbrugs)monopoler. - Med uddybning om landbrugets indtjening 2025

Notat. 2. udgave, 30. dec. 2025

Forlaget Alternativ, Engelstedsgade 54, 1. sal, 2100 København Ø.

ISBN: 978-87-92807-82-3

EAN: 9788792807823

¹) Notater er udsendt med nyhedsbrevet KRITISKE ANALYSER og kan findes på min hjemmeside på linket:

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/2025/09/Foedevarepriserogmonopoler.pdf>

Sammenfatning og konklusion er udsendt som økonomisk kommentar i dagbladet "Arbejderen" lørdag 6. sept.

Link: <https://arbejderen.dk/blog/prisstigninger-paa-foedevareer-forbrugerne-taber-til-monopolerne/>

Indholdsfortegnelse:

Manchet:	3
Sammenfatning og konklusion:	4
Indledning.	9
DEL I: FØDEVAREPRISERNE I DANMARK.	11
<i>1.1. Stigende fødevarepriser.</i>	11
<i>1.2. Fødevareprisniveauet højt i Danmark.</i>	12
<i>1.3. Hvem har scoret kassen på de høje – og stigende - fødevarepriser i Danmark?</i>	13
DEL II: FORDELINGSPOLITISKE KONSEKVENSER AF FØDEVAREPRISSTIGNINGERNE.	15
<i>2.1. Fødevarepriser steget mere end disponibel indkomst.</i>	15
<i>2.2. Især de fattigste er blevet ramt.</i>	16
DEL III: BAGGRUNDEN: MONOPOLISERING.	18
<i>3.1. Er høje afgifter og lønninger ansvarlige for høje og stigende fødevarepriser?</i>	18
<i>3.2. Stærk centralisering indenfor fødevareproduktion og - salg.</i>	19
<i>3.3. Monopoliseringens betydning.</i>	20
DEL IV: HVAD KUNNE DER GØRES?	23
<i>4.1. SVM ' s tiltag vil ikke hjælpe.</i>	23
<i>4.2. Hvad kunne gøres i stedet?</i>	24

Manchet:

Høje og stigende fødevarepriser i Danmark hænger i høj grad sammen med få store virksomheders dominans i fødevareproduktion og salg.

Sammenfatning og konklusion:

Høje og stigende fødevarepriser gør Danmark dyrt.

Stigende fødevarepriser har gennem adskillige år plaget forbrugerne og fænomenet 0har på det seneste (endelig) fået opmærksomhed fra statsministeren og politikerne. Mette Frederiksen har med rette peget på, at ” Der må være nogen, der tjener flere penge lige nu” og bebudet, at man vil undersøge, hvem og ”om konkurrencen er god nok”?

Danske forbrugere har ganske rigtigt været hjemsøgt af fødevarepriser på himmelflugt. Fra juli 2020 til juli 2025 steg fødevarepriserne med 31 pct. – betydeligt mere end de op mod 18 pct. i forbrugerpriserne generelt. Nogle af disse prisstigninger ER kommet udefra, fx er kaffe og chokolade steget kraftigt. Kaffe er siden 2021 steget med 73 pct. Men på den anden side ligger indenlandsk producerede varer som smør, mælk, ost og oksekød ligger også højt med prisstigninger på op mod 50 pct.

Hertil skal lægges, at de i sig selv stærke fødevareprisstigninger kommer oveni, at prisniveauet i Danmark generelt i forvejen ligger i den høje ende i EU, navnlig på fødevareområdet. Priserne i Danmark er betydeligt højere end EU som gennemsnit. For forbrugsgoder generelt ligger priserne i Danmark på omkring 140 pct. af EU – gennemsnittet (2018) Danmark rangerer hermed som et af de dyreste lande i Europa. Især er priserne høje for føde – og drikkevarer. Målt på fødevarepriser er Danmark det næstdyreste land i EU – kun overgået af Luxembourg.

Familier og fattige har betalt gildet.

Fødevarer udgør en ganske stor post i danske husholdningers budget – generelt mellem 10 og 15 pct. af disponibel indkomst. Men mens fødevarepriserne i de senere år er steget med 31 pct., skønnes de disponible indkomster fra 2020 til 2025 kun at være 16,7 pct. De stigende fødevarepriser har hermed i sig selv – alt andet lige – udhulet realindkomsten.

Fødevarer i høj grad nødvendighedsvarer og udgør hermed en relativt større post (vejer tungere) for husholdninger med lavere indkomst end for de med højere indkomst. Stigende fødevarepriser har hermed ”vendt den tunge ende nedad”.

Afgifter ikke afgørende.

Fødevarereproducerende interesseorganisation Landbrug og Fødevarer har afvist, at der kan rettes mistanke mod fødevarereproducerende. I stedet peger man på et højt dansk afgiftsniveau som årsag. Det må på den ene side anerkendes, afgiftsniveauet i Danmark på nogle områder er højere end i omkringliggende lande. F.eks. er moms i Danmark generelt 25 pct, hvor moms på fødevarer i EU som gennemsnit udgør syv procent. En nedsættelse af moms på fødevarer ville således være et godt tiltag mod de stigende fødevarerpriser. Men hverken skatter eller afgifter kan på den anden side alene forklare, at danske priser ligger langt over priserne i mange af de lande, vi konkurrerer med. Skatteministeriet regner således med, at højere skatter og afgifter "kun" kan forklare omkring 33 pct. af forskellen på pris – og omkostningsniveauet mellem Danmark og udlandet.

Baggrunden: Monopolisering i fødevarereproduktion og detailhandel.

Baggrunden for de høje og stigende fødevarerpriser skal snarere søges andetsteds, nemlig i stærk centralisering blandt virksomhederne indenfor fødevarereproduktion og handel. Det danske fødevarermarked er i sig selv lille og på en række indenlandske varer ikke særligt udsat for konkurrence udefra. Hermed har fødevarerområdet kunnet blive domineret af få store indenlandske aktører.

Det mest eklatante eksempel er indenfor mælkeproduktion, hvor Arla alene står for omkring 90 procent af mælkeindsamlingen. Ikke helt så stærkt, men dog med en dominerende stilling står Danish Crown, der ejer omkring 50 procent af de animalske fødevarer. Indenfor alkoholiske drikke domineres markedet af to spillere: RoyalUnibrew og Carlsberg, der for sidstnævntes vedkommende ejer omkring 65 procent af alkohol, ikke-alkohol og cider-markedet. Tilsvarende er brødproduktion domineret af to store virksomheder: Kohberg og Schulstad.

Også detailvarehandlen, hvorfra fødevarerne sælges og distribueres, er præget af nogle få store koncerner: Salling Group (Netto, Føtex og Bilka), Coop (Superbrugsen, Kvickly, DagligBrugsen og 365Discount) samt Rema 1000, der tilsammen står for omkring 80 pct. af dagligvaremarkedet. I 2024 var Salling Group er den største aktør i dagligvarehandlen med en markedsandel på 31,8% efterfulgt af Coop med 27,3%, Rema 1000 med 19,3%, og Dagrofa med 15,1%. Lidl havde en markedsandel på 3,6% i samme periode.

Når dansk fødevarerproduktion og -salg domineres af få stærke indenlandske aktører får det konsekvenser for prisdannelsen, fordi vi nærmer os monopolisering på området. Monopol betyder eneret og kan i sin mest åbenlyse form have skikkelse af direkte prisaftaler mellem producenter, såkaldte karteller. Det er dog sjældent forekommende, da det inviterer til konflikt med myndighederne. I stedet anvender virksomhederne på monopoliserede markeder mere indirekte måder at begrænse konkurrencen og dermed selv i højere grad bestemme prisen.

I sin mest rigide udgave indebærer monopolisering, at der kun er en udbyder på et marked, der altså uden konkurrence har eneret på dette marked og dermed suverænt selv kan bestemme prisen. Det er der dog kun få eksempler på i Danmark, men med Arla nærmer vi os dog. En anden, mere hyppig form for monopolisering er ”duopol” dvs. at der er to dominerende udbydere på markedet samtidig med at der også kan være mindre udbydere. Fordi markedet domineres af kun to er det forholdsvis let for monopolerne at aflæse hinandens priser og dermed afstemme dem efter hinanden, hvorved konkurrencen sættes ud af kraft. Eksempler på duopoler er i Danmark ølmarkedet (Carlsberg, RoyalUnibrew) og brødproduktion (Kohberg, Schulstad).

Den i vores epoke mest hyppige form for monopolisering er oligopol, hvor der mere end to, men stadig få store udbydere (og et antal mindre). Fordi der er flere udbydere, er oligopolisterne nødt til at være opmærksomme på hinanden, men har, fordi de er få, muligheden for at aflæse og afstemme priserne efter hinanden og dermed i et omfang begrænse konkurrencen og bestemme prisen selv uanset efterspørgslen. Det kan ske ved at udsende ”prisobservatører” til hinanden eller ved, at de øvrige ”oligopolister” simpelthen stiltiende indretter sig efter prisniveauet hos en enkelt ”prisleder”. Dagligvarehandlen er et eksempel på et sådant oligopol, idet det som beskrevet er præget af nogle få store koncerner: Salling Group, Coop samt Rema 1000, der tilsammen står for omkring 80 pct. af markedet.

(Landbrugs)monopolerne har skummet fløden.

Når prisniveauet i Danmark som beskrevet i forhold til resten af EU er så meget højere, ikke mindst indenfor fødevarerområdet og salg, kan der for indenlandske produkter således peges på en større eller mindre grad af monopolisering som en væsentligt medvirkende årsag både til det generelt højere prisniveau og de særligt stærke prisstigninger på fødevarer.

Landbrugs – og detailhandelsmonopolerne har med inflationsbølgen efter 2022 øjne en chance for også øge fødevarerpriserne og skaffe sig ekstraprofitter og takket være deres markedsdominans har de kunne fortsætte hermed efter at den generelle inflation faldt igen.

Det har kunnet aflæses i en række af monopolernes omsætning og overskud. Fx har Arla i de senere år skummet fløden med store overskud: Omkring 3 mia. kr. i 2022, 2023 og 2024. Og indenfor detailhandlen har fx. den førende koncern Salling Group hentet milliardoverskud hjem i voksende omfang: 2023 1,6 mia øget 1,7 mia. kr. i 2024.

Og når det regner på præsten, drypper det på degnen, i dette tilfælde landmændene, som har fået del i profitboomet i landbrugsmonopolerne.

Produktionsværdien i landbruget som helhed forventes i 2025 at blive cirka 100 mia. kr., hvilket er cirka 5 mia. kr. over 2024 og kun svagt under rekordåret 2022. Den samlede værdi af den danske landbrugsproduktion i 2025 er således den næsthøjeste nogensinde målt i løbende priser.

SVM – regeringens tiltag hjælper ikke, tværtimod

Som beskrevet i indledningen vil SVM - regeringen undersøge hvem, der står bag fødevarerprisstigningerne og ”om konkurrencen er god nok”? Man skal imidlertid næppe forvente, at en sådan undersøgelse vil føre til, at det høje danske prisniveau på fødevarerområdet bringes ned. For den danske Forbruger - og KonkurrenceStyrelse har igennem årene gennemført adskillige sådanne undersøgelser uden, at det er kommet til indgreb. Årsagen hertil skal givet søges i manglende vilje til at italesætte og handle på problemet på det politiske niveau, som ikke ønsker at lægge sig ud med landbruget og ”Landbrug og Fødevarer” og deres ”beskytterparti” Venstre.

Umiddelbart er regeringen da også gået en anden vej, nemlig at nedsætte afgifter. Samlet vil SVM – regeringen nedsætte afgifter for mere end 10 mia. kr. Blandt andet vil man fjerne afgiften på sukker, chokolade og kaffe. Det må imidlertid betegnes som dybt kritisabel, at man således øger sukkerforbruget og fremmer livsstilssygdomme som diabetes, fedme og hjertekarsygdomme. Som fremført vil et nok så nærliggende og sundhedsfremmende tiltag være i stedet at følge vore nabolandes eksempel og nedsætte moms på sunde fødevarer.

Regeringen hævder, at nedsættelse af sukkerafgiften sker for at give familierne flere penge. Men fødevarermarkederne har jo netop vist sig at have ganske stive priser,

hvor man skal kigge langt efter prisnedsættelser. Så spørgsmålet er om det meste af afgiftsfritagelsen ikke vil ryge lige lukt i virksomhederne lomme? Nedsatte man i stedet moms på sunde fødevarer ville det derimod hævet over al tvivl være godt for børnefamilierne og andre økonomisk dårligere stillede, for hvem fødevarer er en stor udgiftspost. Noget andet der mere generelt kunne gøres for at modvirke monopoliseringen på fødevareområdet, ville være at styrke den danske konkurrencelovgivning, herunder for det første at forbyde enhver form for monopol og herunder for det andet sætte loft over, hvor stor en markedsandel en enkelt virksomhed må have.

Indledning.

Stigende fødevarepriser har gennem adskillige år plaget for brugerne og fænomenet har på det seneste (endelig) fået opmærksomhed fra statsministeren og politikerne. Mette Frederiksen har peget på, at ” Der må være nogen, der tjener flere penge lige nu”.²

Organisationen ”Landbrug og Fødevarer” har dog straks været ude og afvist enhver mistanke mod danske fødevareproducenter: Man mener i det hele taget ikke at fødevarepriserne i Danmark er særskilt høje og hvad angår de senere års stærke stigninger i fødevarepriserne peger man på de globale markedet samt på det i Danmark høje afgiftsniveau (momsen) , som de skyldige i fødevareprisstigningerne.³

SVM – regeringens kur er da heller ikke umiddelbart indgreb mod fødevaresektorens ekstraprofitter, men at nedsætte netop afgifter. Man erklærer dog at ville undersøge hvem, der står bag fødevareprisstigningerne og ”om konkurrencen er god nok. Det gælder ikke kun dagligvarer, men også i den finansielle sektor.”⁴

I det følgende redegøres i **del I** først for fødevareprisernes udvikling og niveau i Danmark. Først undersøges i afsnit 1.1, hvordan priserne på fødevarer et steget i Danmark og dernæst undersøges i afsnit 1.2, hvorledes (forbrugsgode)prismiveauet i det hele taget ligger i Danmark i forhold til udlandet. Endelig belyses i (nyt) afsnit 1.3 fødevareprisernes betydning for landbrugets indtjening.

Dernæst belyses i **del II** de fordelingspolitiske konsekvenser af de stigende fødevarepriser. Først belyses i afsnit 2.1. de generelle konsekvenser for danske

²) Ritzau: Mette Frederiksen vil kulegrave høje madpriser - afgifter kan blive sat ned, Jyllandsposten, 14.08.25.
<https://jyllands-posten.dk/politik/ECE18438570/mette-frederiksen-vil-kulegrave-hoeje-madpriser-afgifter-kan-blive-sat-ned/>

³) Jf, Landbrug og fødevarer: Fødevarepriser påvirkes først og fremmest af globale forhold. 15.08.25.
<https://lf.dk/aktuelt/artikler/2025/lf-foedevarepriser-paavirkes-foerst-og-fremmest-af-globale-forhold-men-politikerne-kan-skrue-paa-afgifter-og-moms/>

⁴) Ritzau: Mette Frederiksen vil kulegrave høje madpriser - afgifter kan blive sat ned, Jyllandsposten, 14.08.25.
<https://jyllands-posten.dk/politik/ECE18438570/mette-frederiksen-vil-kulegrave-hoeje-madpriser-afgifter-kan-blive-sat-ned/>

husholdningers økonomi og i afsnit 2.2. belyses konsekvenserne for rige henholdsvis fattige.

Videre analyseres i **del III**, hvilken betydning monopolisering på det danske fødevarermarked har for det høje prisniveau og prisstigningerne. I afsnit 3.1. diskuteres spørgsmålet om, hvorvidt høje danske afgifter er årsag til høje fødevarerpriser i Danmark. Men i de to følgende afsnit undersøges en anden årsagskæde: I afsnit 3.2. belyses den stærke koncentration og centralisering indenfor dansk fødevarerproduktion og dagligvarehandel og i afsnit 3.3. diskuteres, hvad monopolisering betyder for prisdannelse og prisudvikling?

Endelig diskuteres i **del IV**, hvad der kunne gøres for at forhindre, at danske fødevarerpriser er så høje og stiger så stærkt. I afsnit 4.1 diskuteres regeringens tiltag og i afsnit 4.2. bringes alternative forslag til torvs.

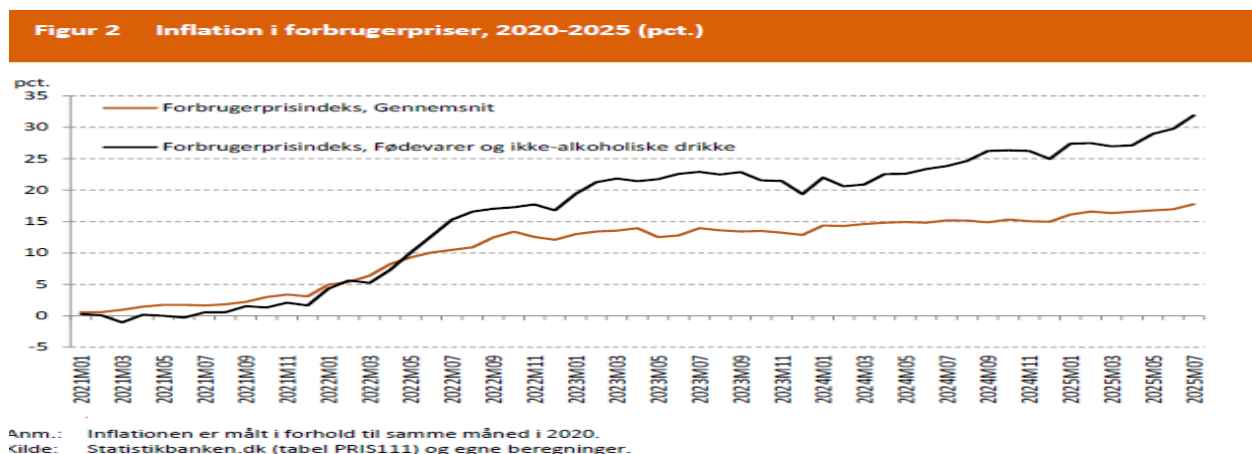
DEL I: FØDEVAREPRISERNE I DANMARK.

Er høje og stigende fødevarepriser et globalt problem, således som Landbrug og Fødevarer hævder, eller er der et særligt dansk problem? Og hvem har scoret kassen på de stigende fødevarepriser?

1.1. Stigende fødevarepriser.

Danske forbrugere hjemsøges af fødevarepriser på himmelflugt. Fra juli 2020 til juli 2025 steg fødevarepriserne med 31 pct. – betydeligt mere end de op mod 18 pct. , som forbrugerpriserne i samme periode generelt er steget.

Figur: Udvikling juli 2020 til juli 2025 i forbrugerprisindeks generelt og for fødevarer og ikke – alkoholiske drikke specifikt.⁵

Som anført hævder Landbrug og Fødevarer, at danske fødevareproducenter ikke kan klandres for de stigende fødevarepriser, men at der er tale om en påvirkning fra de globale markedet. Det er også rigtigt, at nogle af disse prisstigninger er kommet udefra, fx er kaffe og chokolade steget kraftigt. Kaffe er siden 2021 steget med 73 pct.

⁵) Kilde: Beck, Ulrik og Kristian Stamp Hedeager: Inflation i fødevarepriser 2020 – 2025. Kraka, 25.08.25.

<https://kraka.dk/inflation-i-foedevarepriser-2020-2025/>

Men indenlandsk producerede varer som smør, mælk, ost og oksekød ligger også højt, hvad angår prisstigninger, ⁶ idet de siden 2021 er steget med op mod 50 pct.

Det er altså forkert, når Landbrug og Fødevarer forsøger at placere aben alene på udlandets skuldre.

1.2. Fødevarerprisniveauet højt i Danmark.

Det må på den ene side anerkendes, at fødevarerprisstigningerne i Danmark siden 2000 ikke har været højere end i udlandet. Men på den anden side kommer de i sig selv stærke fødevarerprisstigninger oveni, at prisniveauet i Danmark generelt i forvejen ligger i den høje ende i EU, navnlig på fødevarerområdet.

Priserne i Danmark er betydeligt højere end EU som gennemsnit. For forbrugsgoder generelt ligger priserne i Danmark på omkring 140 pct. af EU – gennemsnittet (2018) Danmark rangerer hermed som et af de dyreste lande i Europa. Især er priserne høje for føde – og drikkevarer. ⁷ Målt på fødevarerpriser er Danmark det næstdyreste land i EU – kun overgået af Luxembourg.

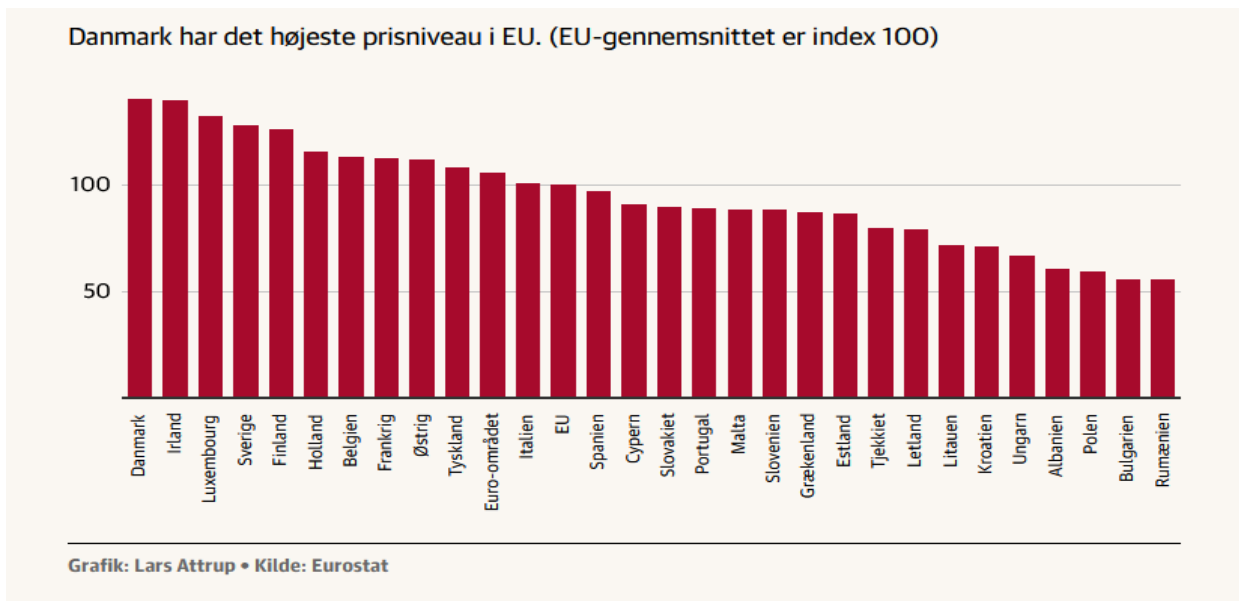
Det er altså ikke rigtigt, når Landbrug og Fødevarer hævder, at der ikke er et særligt problem i Danmark med høje fødevarerpriser.

⁶ Ingvorsen, Emil Søndergaard: Disse 100 varer er steget mest i pris - og særligt én ting kan gøre ondt på pengepungen. Dr.dk, 10.03.25. <https://www.dr.dk/nyheder/penge/disse-100-varer-er-steget-mest-i-pris-og-saerligt-en-ting-kan-goere-ondt-paa>

⁷) Jf. Attrup, Lars: Danmark er nummer et: Her er det dyrest at leve. Finans, 22.06.22. <https://finans.dk/erhverv/ECE14172259/danmark-er-nummer-et-her-er-det-dyrest-at-leve/>

Og jf. Eurostat: Comparative price levels of consumer goods and services. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services

Figur: Prisniveau for forbrugsgoder, EU 27 lande. EU 27 = 100.⁸

Og: De seneste års voldsomme prisstigninger kommer altså på toppen af et i forvejen højt dansk prisniveau.

1.3. Hvem har scoret kassen på de høje – og stigende - fødevarepriser i Danmark?

Hvem scorer så kassen på de høje – og stigende – fødevarepriser i Danmark?

Svaret er, at landbruget som helhed er blevet forgyldt gennem de høje – og stigende – fødevarepriser. Det viser ikke mindst 2025.

Produktionsværdien i landbruget som helhed forventes i 2025 at blive cirka 100 mia. kr., hvilket er cirka 5 mia. kr. over 2024 og kun svagt under rekordåret 2022.

Den samlede værdi af den danske landbrugsproduktion i 2025 er den næsthøjeste nogensinde målt i løbende priser. Værdien af den vegetabiliske produktion er kun

⁸) Danmarks Statistik: EU price comparison.

<https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/okonomi/prisindeks/eu-pris-og-maengdesammenligning>

overgået i 2021 og 2022, værdien af mælkeproduktionen kun overgået i 2022 og også værdien af griseproduktionen er pæn.⁹

Tabel: Hovedtal for landbrugets indkomster.¹⁰

	2020	2021	2022	2023	2024	2025*
Produktionsværdi mv. ¹	86.405	86.035	103.871	94.728	95.325	99.640
Forbrug i produktionen ^{1,2}	55.447	59.437	72.975	68.474	62.677	62.985
Bruttoværditilvækst i producentpriser²	30.958	26.598	30.896	26.254	32.648	36.655
Produktionsafhængige driftstilskud	179	240	-	-	-	-
Bruttoværditilvækst i basispriser²	31.137	26.838	30.896	26.254	32.648	36.655
Generelle driftstilskud ³	6.827	6.632	6.516	6.373	7.209	6.196
Generelle skatter og afgifter	1.061	1.069	1.057	1.054	861	896
Bruttofaktorindkomst²	36.903	32.401	36.355	31.573	38.996	41.955
Afskrivninger	7.327	7.381	7.446	7.062	7.238	7.280
Lønnet arbejdskraft	8.766	9.032	9.354	9.119	9.961	9.712
Nettoestindkomst²	20.810	15.988	19.555	15.392	21.797	24.963
Forpagtningsafgift	3.092	3.010	3.166	3.504	3.844	3.882
Ordinære renteudgifter, netto	4.161	3.571	4.075	8.030	9.138	6.991
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	109	-51	-3.303	-932	-132	0
Indkomst efter finansielle poster	13.448	9.458	15.617	4.790	8.947	14.089

Herunder igen er det ikke mindst de store selskaber der leverer til og/eller forarbejder landbrugsprodukterne, som har høstet store profitter gennem de høje – og stigende – fødevarepriser.

⁹⁾ Jf. Bramsen, Jens-Martin Roikjer; Pedersen, Michael Friis; Olsen, Jakob Vesterlund; Hansen, Henning Otte: Landbrugets økonomi 2025, s. 8. Københavns Universitet.

https://curis.ku.dk/ws/portalfiles/portal/526161593/Landbrugets_ekonomi_2025.pdf

¹⁰⁾ Jf. Bramsen, Jens-Martin Roikjer; Pedersen, Michael Friis; Olsen, Jakob Vesterlund; Hansen, Henning Otte: Landbrugets økonomi 2025, tabel 1.1., s. 9. Københavns Universitet.

https://curis.ku.dk/ws/portalfiles/portal/526161593/Landbrugets_ekonomi_2025.pdf

DEL II: FORDELINGSPOLITISKE KONSEKVENSER AF FØDEVAREPRISSTIGNINGERNE.

Hvad betyder høje og stigende fødevarepriser økonomisk for danske familier og hvem rammer det særligt?

2.1. Fødevarepriser steget mere end disponibel indkomst.

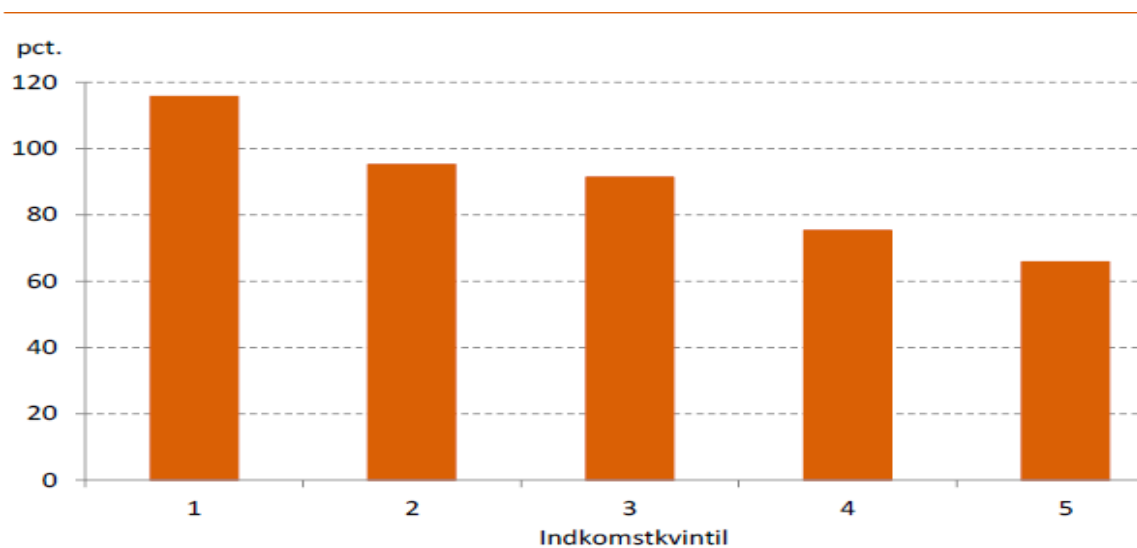
Fødevarer udgør en ganske stor post i danske husholdningers budget – generelt mellem 10 og 15 pct. af deres disponible indkomst.¹¹ I 2022, når en dansk gennemsnits husstand anvendte 1.000 kr., gik 168 kr. til fødevarer, beklædning mv., hvor udgiften til fødevarer alene udgjorde 116 kr.

Som anført er fødevarepriserne i de senere år steget stærkt – nærmere bestemt fra 2020 til 2025 med 31 pct. De disponible indkomster er også steget, men ikke i samme takt. Stigningen her skønnes fra 2020 til 2025 samlet at være 16,7 pct. De stigende fødevarepriser har hermed i sig selv – alt andet lige – udhulet realindkomsten.

Fødevarerforbruget er i høj grad nødvendighedsvarer og ligger dermed relativt fast og med de stigende priser er fødevarerforbruget kommet til at udgøre en større andel af alle husholdningers disponible indkomst i perioden. Men stigningen har været relativt stærkest for en fattigste femtedel af husholdningerne (2 pct.), mens den rigeste femtedel er sluppet med under 1 pct.

¹¹) Jf. Beck, Ulrik og Kristian Stamp Hedeager: *Inflation i fødevarepriser 2020 – 2025*, s. 4. Kraka, 25.08.25.
<https://kraka.dk/inflation-i-foedevarepriser-2020-2025/>

Figur: Ændring fra 2020 – 2025 i udgifter til fødevarer som andel af beregnet disponibel indkomst.¹²

Anm.: Husholdninger er inddelt i kvintiler efter den familieækvivalerede disponible indkomst for alle familier i Danmark. Brugsandele er målt i Danmarks Statistiks Forbrugsundersøgelser.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

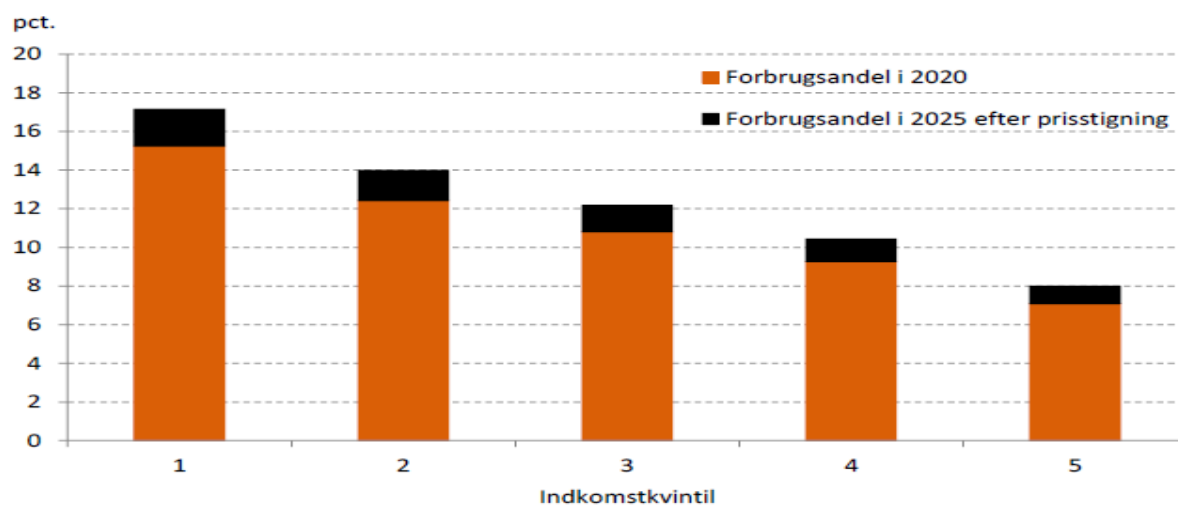
2.2. Især de fattigste er blevet ramt.

Som anført er fødevarer i høj grad nødvendighedsvarer, men udgør hermed en relativt større post (vejer tungere) for husholdninger med lavere indkomst end for de med højere indkomst.

Stigende fødevarerpriser har hermed ramt husholdninger med lavere indkomster tungere end de rige, idet fødevarerforbrugets andel af husholdningsindkomsterne pga. de stigende priser har slugt en større andel for lavindkomster end for høj indkomst.

¹²) Jf. Beck, Ulrik og Kristian Stamp Hedeager: *Inflation i fødevarerpriser 2020 – 2025*, s. 5. Kraka, 25.08.25.
<https://kraka.dk/inflation-i-foedevarepriser-2020-2025/>

Figur: Fødevarerforbrugets andel af husstandes beregnede disponible indkomst, 2020 og 2025.¹³

Anm.: Husholdninger er inddelt i kvintiler efter den familieækvivalerede disponible indkomst for alle familier i Danmark. Forbrugsandel i 2025 efter prisstigning svarer til Forbrugsandel i 2020 justeret for inflation i fødevarerpriser frem til juli 2025 og den forventede gennemsnitlige stigning i disponible indkomster fra 2020 til 2025.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fødevarerprisstigningerne har således klart vendt den tunge ende ned

¹³) Jf. Beck, Ulrik og Kristian Stamp Hedeager: *Inflation i fødevarerpriser 2020 – 2025*, s. 5. Kraka, 25.08.25.
<https://kraka.dk/inflation-i-foedevarepriser-2020-2025/>

DEL III: BAGGRUNDEN: MONOPOLISERING.

Det må anerkendes, at en del af prisstigningerne på fødevarer er kommet udefra, navnlig på typiske importvarer som kaffe og kakao. Men som anført er også priserne på indenlandsk producerede fødevarer steget stærkt og prisniveauet på fødevarer ligger som beskrevet i toppen i Danmark.

Som anført afviser Landbrug og Fødevarer lige med det samme, at der kan rettes nogen mistanke mod fødevareproducenterne i Danmark. I stedet peger man på et højt dansk afgiftsniveau som årsag. Hvad er op og ned i denne sag: Med andre ord, hvad er baggrunden for det højere prisniveau for forbrugsgoder i Danmark, navnlig på fødevareområdet?

3.1. Er høje afgifter og lønninger ansvarlige for høje og stigende fødevarepriser?

Det må på den ene side anerkendes, afgiftsniveauet i Danmark på nogle områder er højere end i omkringliggende lande. F.eks. er moms i Danmark generelt 25 pct. Danmark er hermed det eneste land i Europa, der ikke har en lavere moms på fødevarer. Hvis vi tager lande, vi normalt sammenligner os med, har de en reduceret moms på fødevarer.¹⁴

Tabel: Moms på fødevarer i udvalgte lande.¹⁵

- Tyskland – 7 procent
- Holland – 9 procent
- Sverige – 12 procent
- Danmark – 25 procent

Kilde: [EAS](#)

¹⁴) Jf. Keiding, Peter: Du betaler mere i madmoms end alle andre i EU. 3F – fagbladet, 21.08.25.

<https://fagbladet3f.dk/quide/danmark-har-eus-hoejeste-moms-paa-foedevarer-se-hvor-lav-den-er-i-de-andre-lande/>

¹⁵) Kilde

Momsen på fødevarer er i EU som gennemsnit syv procent. En nedsættelse af momsen på fødevarer ville således være et godt tiltag mod de stigende fødevarepriser.

Men hverken skatter eller afgifter kan på den anden side alene forklare, at danske priser ligger langt over priserne i mange af de lande, vi konkurrerer med. Skatteministeriet regner fx med, at højere skatter og afgifter kan forklare omkring 33 pct. af forskellen på pris – og omkostningsniveauet mellem Danmark og Sverige.¹⁶ Altså forklarer skatter og afgifter kun omkring 10 pct. af prisstigningerne på fødevarer i Danmark siden 2000.¹⁷ Hvis det endda forklarer så meget, for momssatsen har jo været uændret i perioden.

Forklaringen på høje – og stigende – fødevarepriser i Danmark må altså hovedsageligt søges i andre forhold. I det kommende vil vi undersøges betydningen af markedsforhold og virksomhedsstruktur.

3.2. Stærk centralisering indenfor fødevareproduktion og - salg.

For de indenlandsk producerede fødevarer kan der for det langsigtet højere prisniveau i Danmark og de seneste års stigende priser på området peges på en anden baggrund: En meget stærk centralisering både i dansk fødevareproduktion og i dagligvarehandelen i forhold til et lille dansk marked med begrænset konkurrence udefra.

Det danske fødevaremarked er i sig selv lille og i kraft af den stærke tradition for fødevareproduktion i Danmark ikke særligt udsat for konkurrence udefra. Hermed har centrale markeder indenfor fødevarerforarbejdning kunnet blive domineret af få store indenlandske aktører.

Det mest eklatante eksempel er indenfor mælkeproduktion, hvor Arla alene står for omkring 90 procent af mælkeindsamlingen. Ikke helt så stærkt, men dog med en dominerende stilling står Danish Crown, der ejer omkring 50 procent af de animalske

¹⁶⁾ Jf. Reiermann, Jens: Den oversete konkurrencefaktor. Mandag Morgen, 13.02.12.

<https://www.mm.dk/artikel/den-oversete-konkurrencefaktor#>

¹⁷⁾ Jf. Reiermann, Jens: Mere konkurrence hjemme vil styrke erhvervslivet. Mandag Morgen, 26.02.13.

<https://www.mm.dk/artikel/mere-konkurrence-hjemme-vil-styrke-erhvervslivet-ude>

fødevarer.^{18 19} Indenfor alkoholiske drikke domineres markedet af to spillere: RoyalUnibrew og Carlsberg, der for sidstnævntes vedkommende ejer omkring 65 procent af alkohol, ikke-alkohol og cider-markedet.²⁰ Tilsvarende er brødproduktion domineret af to store virksomheder: Kohberg og Schulstad.²¹

22

Også detailvarehandlen, hvorfra fødevarerne sælges og distribueres, er præget af nogle få store koncerner: Salling Group (Netto, Føtex og Bilka), Coop (Superbrugsen, Kvickly, DagligBrugsen og 365Discount) samt Rema 1000, der tilsammen står for omkring 80 pct. af dagligvaremarkedet.²³ I 2024 var Salling Group er den største aktør i dagligvarehandlen med en markedsandel på 31,8% efterfulgt af Coop med 27,3%, Rema 1000 med 19,3%, og Dagrofa med 15,1%. Lidl havde en markedsandel på 3,6% i samme periode.

3.3. Monopoliseringens betydning.

Når dansk fødevarerproduktion og fødevarer salg domineres af få stærke indenlandske aktører får det konsekvenser for prisdannelsen, fordi vi nærmer os monopolisering på området. Denne tilstand har kunnet udvikle sig så meget desto lettere som det danske fødevarermarked i sig selv er lille og ikke særligt konkurrenceudsat udefra.

Monopol betyder eneret og kan i sin mest åbenlyse form have skikkelse af direkte pris aftaler mellem producenter, såkaldte karteller. Det er dog sjældent forekommende, da det inviterer til konflikt med myndighederne. I stedet anvender

¹⁸⁾ Jf. Sommer, Emil Karred: Fødevarerpriser vi kan fordøje. Piopio, 20.12.24.

<https://piopio.dk/kronik-vi-skal-have-foedevarepriser-som-vi-kan-fordoeje>

¹⁹⁾ Jf. Rasmussen, Niels: Forbrugere taber. Altinget, 03.12.03.

<https://www.alinget.dk/foedevare/artikel/forbrugerne-taber-til-monopolerne>

²⁰⁾ Jf. Sommer, Emil Karred: Fødevarerpriser vi kan fordøje. Piopio, 20.12.24.

<https://piopio.dk/kronik-vi-skal-have-foedevarepriser-som-vi-kan-fordoeje>

²¹⁾ Reiermann, Jens: Den oversete konkurrencefaktor. Mandag Morgen, 13.02.12.

<https://www.mm.dk/artikel/den-oversete-konkurrencefaktor>

²²⁾ Dette afsnit trækker på Dinero: Monopol.

<https://dinero.dk/ordbog/monopol/>

²³⁾ Jf. Sommer, Emil Karred: Fødevarerpriser vi kan fordøje. Piopio, 20.12.24.

<https://piopio.dk/kronik-vi-skal-have-foedevarepriser-som-vi-kan-fordoeje>

virksomhederne på monopoliserede markeder mere indirekte måder at begrænse konkurrencen og dermed selv i højere grad bestemme prisen.

I sin mest rigide udgave indebærer monopolisering, at der kun er en udbyder på et marked, der altså uden konkurrence har eneret på dette marked og dermed suverænt selv kan bestemme prisen. Det er der dog kun få eksempler på i Danmark, men med Arla nærmer vi os dog.

En anden, mere hyppig form for monopolisering er ”duopol” dvs. at der er to dominerende udbydere på markedet samtidig med at der også kan være mindre udbydere. Fordi markedet domineres af kun to er det forholdsvis let for monopolerne at aflæse hinandens priser og dermed afstemme dem efter hinanden, hvorved konkurrencen sættes ud af kraft. Eksempler på duopoler er i Danmark ølmarkedet (Carlsberg, RoyalUnibrew) og brødproduktion (Kohberg, Schulstad).

Den i vores epoke mest hyppige form for monopolisering er oligopol, hvor der mere end to, men stadig få store udbydere (og et antal mindre). Fordi der er flere udbydere, er oligopolisterne nødt til at være opmærksomme på hinanden, men har, fordi de er forholdsvis få, muligheden for at aflæse og afstemme priserne efter hinanden og dermed i et omfang begrænse konkurrencen og følgelig i højere grad kunne bestemme prisen selv uanset efterspørgslen. Det kan ske ved at udsende ”prisobservatører” til hinanden eller ved, at de øvrige ”oligopolister” simpelthen stiltiende indretter sig efter prisniveauet hos en enkelt ”prisleder”.

Dagligvarehandlen er et eksempel på et sådant oligopol, idet det som beskrevet er præget af nogle få store koncerner: Salling Group, Coop samt Rema 1000, der tilsammen står for omkring 80 pct. af markedet.

Når prisniveauet i Danmark som beskrevet i forhold til resten af EU er så meget højere, ikke mindst indenfor fødevarerområdet og salg, kan der for indenlandske produkter således peges på en større eller mindre grad af monopolisering som en væsentlig, medvirkende, ja formentlig hoved årsag både til det generelt højere prisniveau og de særligt stærke prisstigninger på fødevarer.

Landbrugs – og detailhandelsmonopolerne har med inflationsbølgen efter 2022 øjne en chance for også øge fødevarerpriserne og skaffe sig ekstraprofitter og takket være deres markedsdominans har de kunne fortsætte hermed efter at den generelle inflation faldt igen. Det har kunnet aflæses i en række af monopolernes omsætning og

overskud. Fx har Arla i de senere år skummet fløden med store overskud: Omkring 3 mia. kr. i 2022, 2023 og 2024.²⁴ Og indenfor detailhandlen har fx. den førende koncern Salling Group hentet milliardoverskud hjem i voksende omfang: 2023 1,6 mia øget 1,7 mia. kr. i 2024.²⁵

²⁴) Jf. Nielsen, Søren og Monica Jørgensen: Arla skummer fløden med milliard-overskud. DR.dk, 19.02.25.

<https://www.dr.dk/nyheder/penge/arla-skummer-floeden-med-milliard-overskud>

²⁵) Hecklen, Alexander: Supermarkedsgigant slår rekord: Tjener 1,7 milliarder kroner. DR.dk, 28.04.25.

<https://www.dr.dk/nyheder/penge/netto-foetex-oq-bilka-traekker-17-milliarder-kroner-hjem-til-ejere>

DEL IV: HVAD KUNNE DER GØRES?

Hvad kunne gøres for at forhindre, at danske fødevarerpriser er så høje og stiger så stærkt? Er der udsigt til at regeringens ”undersøgelse” af konkurrencen vil give resultater med hensyn til at få det høje danske prisniveau ned? Og er SVM’ s strategi med at nedsætte afgifter en vej til at bremse prisstigningerne?

4.1. SVM ’ s tiltag vil ikke hjælpe.

Som beskrevet i indledningen vil SVM - regeringen undersøge hvem, der står bag fødevarerprisstigningerne og ”om konkurrencen er god nok”.

Man skal imidlertid næppe forvente, at en sådan undersøgelse vil føre til, at det høje danske prisniveau på fødevarerområdet bringes ned. For den danske Forbruger - og KonkurrenceStyrelse har igennem årene gennemført den ene sådan undersøgelse efter den anden og heri gang på gang fastslået, at det danske prisniveau – som beskrevet – er betydeligt højere end i det øvrige EU.

Dog uden at dette har været ledsaget af forslag til eller har ført til indgreb mod den monopolisering, som på nogle markeder må vurderes at være en væsentligt medvirkende årsag til prisniveauet.

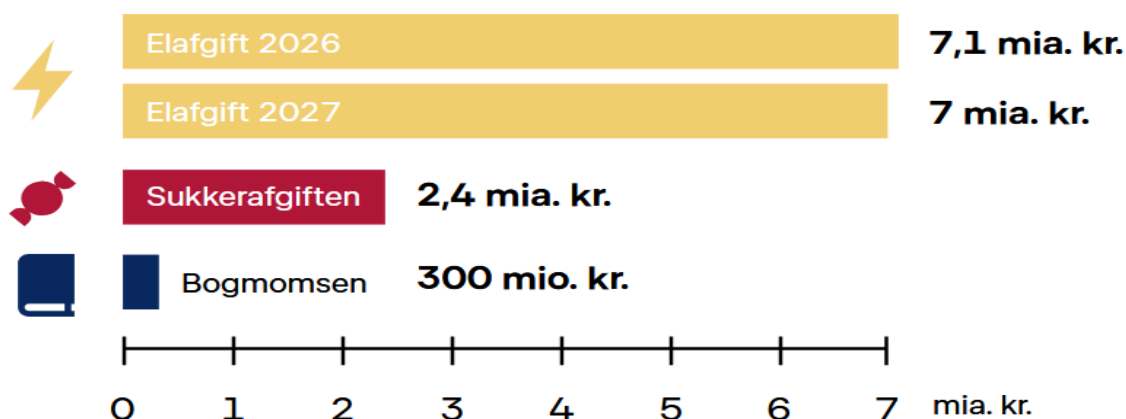
Årsagen til, at det ikke er kommet til indgreb, skal næppe søges i Forbruger og Konkurrencestyrelsen, men i manglende vilje til at italesætte og handle på det politiske niveau.

Som fremgået repræsenteres landbrugsmonopolerne i fødevarersektoren af den stærke interesseorganisation Landbrug og Fødevarer, som i sig selv er meget indflydelsesrig lobbyist og som yderligere har en direkte politisk repræsentation i partiet Venstre, der jo pt er en del af regeringen.

Man skal derfor ikke forvente, at nogen som helst indgreb mod landbrugsmonopolerne vil finde vej gennem regeringen.

Umiddelbart er regeringen da også gået en anden vej, nemlig at nedsætte afgifter. Samlet vil SVM – regeringen nedsætte afgifter for mere end 10 mia. kr.

Figur: Forslag fra SVM - regeringen til afgiftsnedsættelser. ²⁶

Grafik: Morten Fogde Christensen

Blandt andet vil man fjerne afgiften på sukker, chokolade og kaffe, hvilket i sig selv vil koste 2½ mia. kr. ²⁷

4.2. Hvad kunne gøres i stedet?

Det må på den ene side anerkendes, at det høje danske afgiftsniveau som anført er en medvirkende (om end ikke hoved-) årsag til de højere danske priser, herunder på

²⁶) Kilde: Deigaard, Niels Christian Juhl og Ove Hall: Gaveboden er åben. DR.dk, 22.08.25.

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/gaveboden-er-aaben-men-politikerne-vil-ikke-svare-paa-hvor-pengene-skal-komme-fra>

²⁷) **Afgiften fjernes på disse varer:**

- Kaffe, kaffeerstatninger og -ekstrakter
- Chokolade, chokoladevarer, kakaomasse, -pulver, -smør mv.
- Lakrids, lakridsvarer mv.
- Marcipan- og nougatmasse
- Konfekt, bolsjer, dragé, skum, sukkervarer af en enhver art - med flere.
- Tyggegummi
- Kandiseret frugt mv.
- Sukkade, marmelade mv.
- Kager, kiks, delvist bestående af skum, når bagværket ikke udgør mindst to tredjedele af varens rumfang

fødevarerområdet. Men det må på den anden side kritiseres, at man så skrider til at nedsætte sukerafgiften med mere, hvilket vil øge sukkerforbruget og dermed være sundhedsskadeligt, idet det kan fremme livsstilssygdomme som diabetes, fedme og hjertekarsygdomme.

Som fremført vil et nok så nærliggende og sundhedsfremmende tiltag være i stedet at følge vore nabolandes eksempel og nedsætte momsens på sunde fødevarer.

Regeringen hævder, at nedsættelse af sukerafgiften sker for at give familierne flere penge. Men fødevarermarkederne har jo netop vist sig at have ganske stive priser, hvor man skal kigge langt efter prisnedsættelser. Så spørgsmålet er om afgiftsfritagelsen ikke vil ryge lige lukt i virksomhederne lomme?

Nedsatte man i stedet momsens på sunde fødevarer ville det derimod hævet over al tvivl være godt for børnefamilierne og andre økonomisk dårligere stillede, for hvem fødevarer er en stor udgiftspost.

Noget andet der mere generelt kunne gøres for at modvirke monopoliseringen på fødevarerområdet, ville være at styrke den danske konkurrencelovgivning, herunder for det første at forbyde enhver form for monopol og herunder for det andet sætte loft over, hvor stor en markedsandel en enkelt virksomhed må have.²⁸

²⁸) Jf. Ramussen, Niels: Forbrugerne taber til monopolerne. Altinget, 03.12.03.

<https://www.altinget.dk/foedevarer/artikel/forbrugerne-taber-til-monopolerne>